

УДК 332.1

Левчук В.Ю.

Луцький національний технічний університет

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ ТРАНСКОРДОННОГО ЕФЕКТУ СПІВРОБІТНИЦТВА ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНІВ

У публікації розглядається питання методичного підходу до оцінки транскордонного ефекту прикордонних регіонів. Відповідно до особливостей їх розвитку та притаманних важливих функцій пов'язаних безпосередньо розташуванням із сусідніми державами призводить до збільшення наукового та практичного інтересу визначення транскордонного ефекту як результату співпраці прикордонного регіону.

Ключові слова: транскордонний ефект, прикордонний регіон, транскордонне співробітництво.

Левчук В.Ю.

МЕТОДИЧЕСКИЙ ПОДХОД К ОЦЕНКЕ ТРАНСГРАНИЧНОГО ЭФФЕКТА СОТРУДНИЧЕСТВА ПОГРАНИЧНЫХ РЕГИОНОВ

В публикации рассматривается вопрос методического подхода к оценке трансграничного эффекта пограничных регионов. В соответствии с особенностями их развития и присущих важных функций связанных непосредственно местоположения с соседними государствами приводит к увеличению научного и практического интереса к определению трансграничного эффекта как результата сотрудничества пограничного региона.

Ключевые слова: трансграничный эффект, пограничный регион, трансграничное сотрудничество.

Levchuk V.

THE METHODOLOGICAL APPROACH TO THE ASSESSMENT OF CROSS-BORDER EFFECT OF COOPERATION BORDER REGIONS

The publication discusses methodological approach to the cross-border effect of border regions. According to the the features of their development and important functions directly related to the location of the neighboring states leading to increased scientific and practical interest in determining the cross-border effect as a result of cooperation border regions.

Keywords: cross-border effect, border region, cross-border cooperation.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. В умовах соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів та їх посиленої інтеграції у міжнародну економічну систему актуальності набуває не лише створення умов активізації транскордонного співробітництва, але й оцінка його результатів та поширення. В своєму дослідженні ми концентруємо увагу на транскордонному ефектові, як результаті співробітництва прикордонних регіонів. Це необхідно здійснювати з метою прогнозування і стратегічного розвитку співпраці прикордонних регіонів в майбутньому.

Аналіз останніх досліджень у яких започатковано вирішення проблеми. Сьогодні уже є багато досліджень у сфері транскордонного співробітництва, його ролі та впливу на соціально-економічні процеси в державі. Серед основних варто відмітити праці П.Беленського, З.Герасимчук, О.Гонти, В. Гоблик, Б.Данилишина, М.Долішнього, П.Луцишина, О.Лютак, Н.Мікули, А.Мокія, Т. Терещенко, І.Школи та ін. Вченими розглянуто питання еволюції та взаємодії територій, умов транскордонного співробітництва, фінансової підтримки, створення правової бази інтеграційних процесів. Проте визначення суті транскордонного ефекту, як результату

транскордонного співробітництва(ТКС) та його впливу на прикордонні регіони ще повною мірою не було досліджено.

Цілі статті. Метою нашого дослідження запропонувати методика оцінки транскордонного ефекту співробітництва прикордонних регіонів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Детальна та виважена оцінка транскордонного ефекту як результату співробітництва прикордонних регіонів дозволяє виявити основні закономірності та специфіки прикордонних регіонів. Це дасть можливість визначити проблеми та пропонувати шляхи підвищення соціально-економічного розвитку даних регіонів.

Враховуючи мету нашого дослідження і спираючись на методологічні дослідження з цього питання науковців, які аналізували транскордонне співробітництво, але не концентрували увагу на транскордонному ефектові, це дозволило нам сформувані власне бачення того, якими мають бути методичні засади визначення транскордонного ефекту.

На першому етапі здійснюємо визначення цілей дослідження, під якими розуміємо визначення вибору мети, об'єкта та рівень аналізу (рис. 1). У нашому дослідженні метою аналізу виступає оцінка транскордонного ефекту, його поширення та вплив на соціально-економічний розвиток регіону. Об'єктом аналізу є транскордонний ефект, що показує характер розвитку та результати співробітництва.

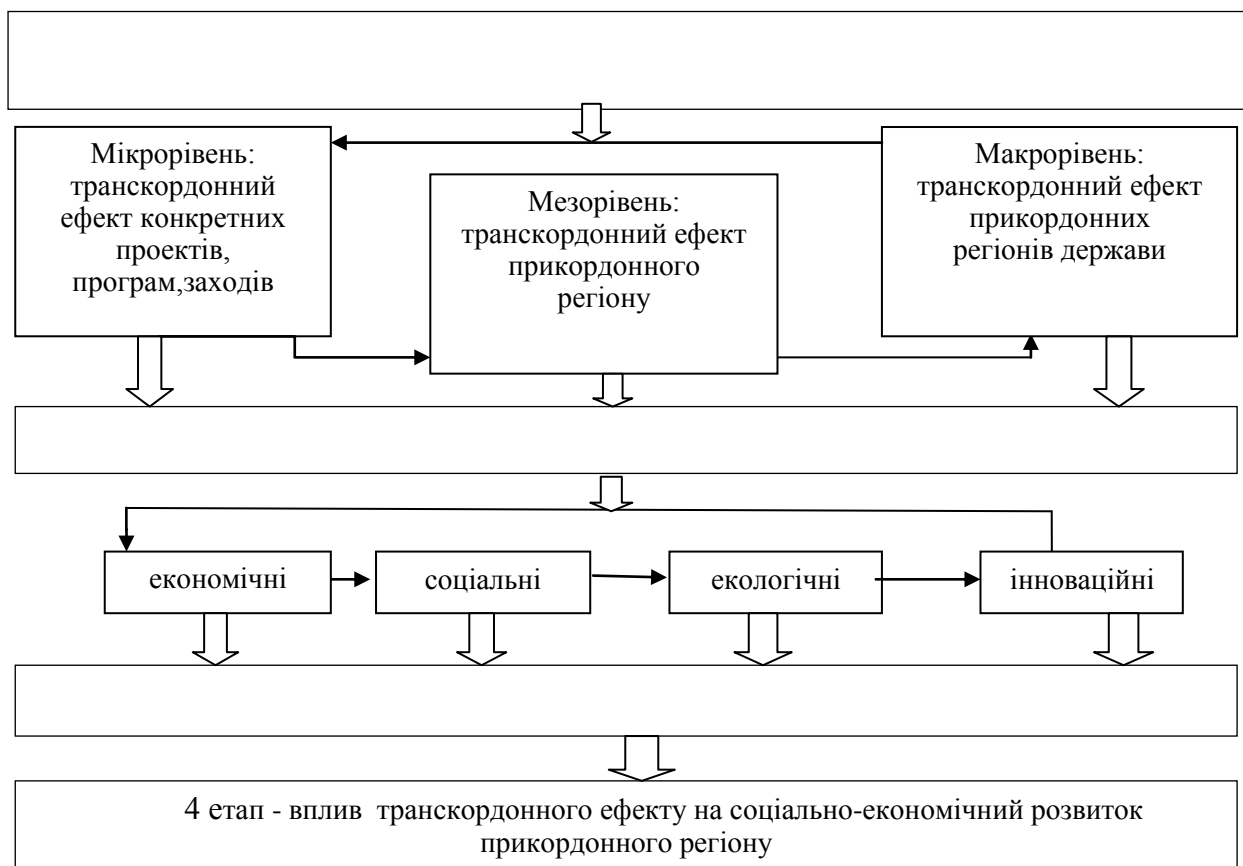

Рис. 1. Етапи аналізу та оцінки транскордонного ефекту

Джерело: розроблено автором

На мікрорівні (рис.2) пропонуємо розглянути транскордонний ефект конкретних проектів, програм, заходів. Варто зазначити, що важливим критерієм для оцінки ефекту від проекту буде його комерційний або некомерційний характер. Адже

відсутність економічної вигоди при реалізації некомерційного проекту ТКС звужує можливості використання економічних показників для оцінки їх результатів. Тому дану оцінку відповідно до поставлених цілей пропонуємо здійснювати за допомогою моніторингу впроваджених проектів [1, с.57].

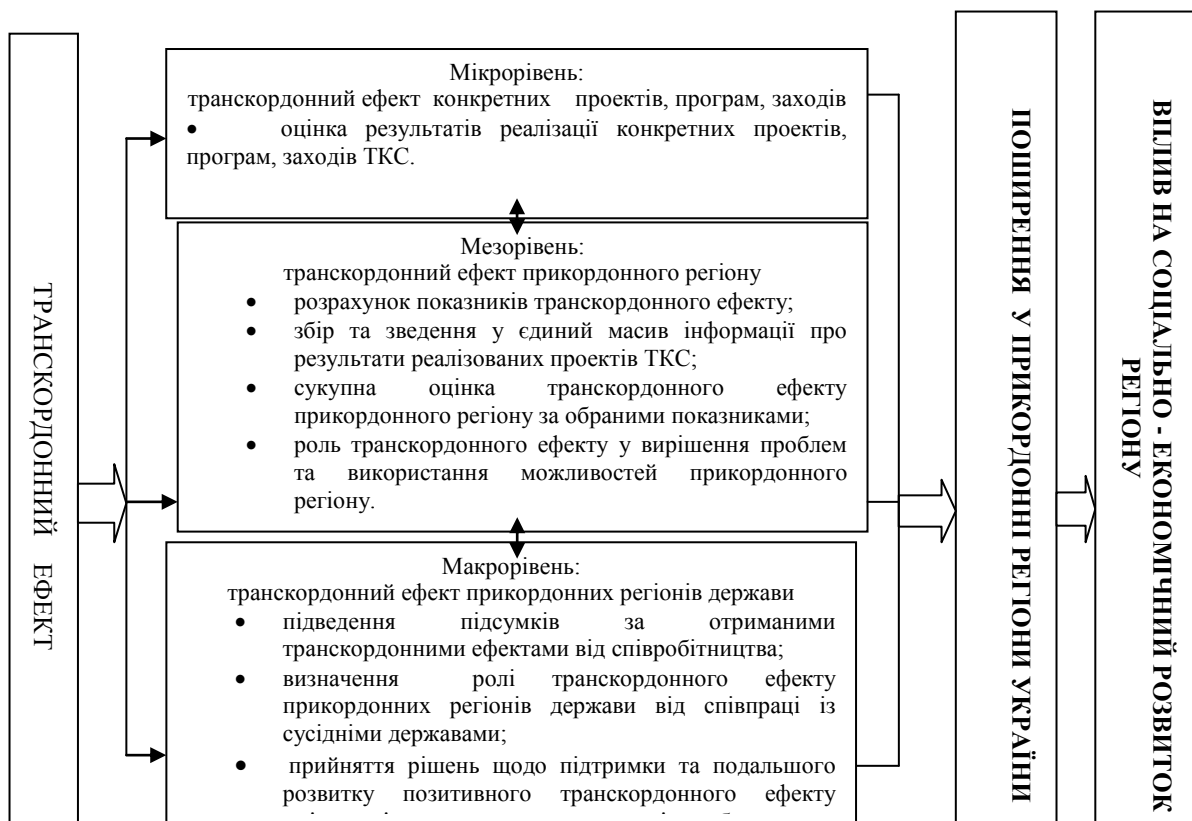

Рис. 2. Загальна схема оцінки транскордонного ефекту за рівнями аналізу та його поширення у прикордонні регіони.

Джерело: розроблено автором на основі [2]

При цьому найбільш поширеними в практиці реалізації транскордонного співробітництва за участю прикордонних регіонів України є некомерційні проекти, адже саме цей різновид проектів фінансується зі структурних фондів ЄС, саме на їх здійснення залучається допомога в рамках європейських програм розвитку. Проте такі проекти спрямовані на лише на поширення інтеграційних процесів на Європейському континенті, а й з метою реалізації інтересів прикордонних регіонів та слугують підготовчою базою для створення комерційних проектів [1, с.56].

На *мезорівні* дослідження передбачає розгляд транскордонного ефекту прикордонного регіону. Успішний розвиток будь-якого регіону значною мірою визначає успішність розвитку держави в цілому, поєднання її інтересів та суспільства. А коли мова йде про прикордонні регіони, то актуальність ще більше зростає, оскільки аналіз транскордонного ефекту дає змогу оцінити процеси інтеграції як всередині регіону, так і в державі в цілому.

До *макрорівня*, пропонуємо віднести комплексну оцінку транскордонного ефекту усіх прикордонних регіонів держави. Зокрема такий аналіз набирає особливої актуальності для України із розширенням Євросоюзу поряд з кордонами нашої держави, набуттям статусу асоційованого члена ЄС та в той же час, складною воєнною ситуацією на Східних кордонах країни, коли транскордонні ефекти відіграють важливу роль, щодо пошуку можливостей для подальшого розвитку держави.

На другому етапі ми здійснюємо формування показників транскордонного ефекту. Процес вимірювання транскордонного ефекту передусім передбачає визначення критеріїв і формування відповідної системи показників. Нам необхідно із множини показників, що характеризують життєдіяльність прикордонного регіону обрати ті, які дадуть нам можливість проаналізувати транскордонний ефект.

Таблиця 1.

Показники оцінки транскордонного ефекту

Група показників транскордонного ефекту		
Види:	Макрорівень: ефект прикордонних регіонів держави	
	Мезорівень: ефект прикордонного регіону	Мікрорівень: ефект конкретних проектів, програм, заходів
Економічний	частка обсягу експорту товарів та послуг, частка обсягу імпорту товарів та послуг, коефіцієнт покриття експорту імпортом, прями іноземні інвестиції на 1 особу населення прикордонного регіону, кількість підприємств, що здійснюють експорт товарів та послуг у прикордонному регіоні, кількість підприємств, що здійснюють імпорт товарів та послуг у прикордонному регіоні;	<ul style="list-style-type: none"> • загальна кількість та перелік реалізованих заходів (проектів) за рік; • облік підприємств та організацій, що беруть участь у реалізації проектів ТКС; • економічні, соціальні, екологічні, інноваційні результати проектів; • обсяги та моніторинг використання фінансової грантової допомоги міжнародних організацій; • економічні показники: термін окупності, рентабельність, чистий дисконтований дохід, обсяги податкових зборів і платежів до регіональних та місцевих бюджетів, які здійснюються при виконанні проекту.
Соціальний	зайняте населення у віці 15–70 років, кількість зареєстрованих безробітних, доходи населення прикордонного регіону, середньомісячна номінальна заробітна плата працівників, забезпеченість населення житлом, кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності прикордонного регіону, кількість студентів вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації забезпеченість лікарями на 10 000 населення, забезпеченість дитячими закладами оздоровлення та відпочинку, кількість вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації;	
Екологічний	площа земель об'єктів природно-заповідного фонду, частка використання свіжої води у прикордонному регіоні, частка скидання забруднених зворотних вод у поверхневі водні об'єкти прикордонного регіону, потужність очисних споруд прикордонного регіону, питома вага прикордонного регіону щодо викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел забруднення, утворення відходів прикордонного регіону у розрахунок на одну особу, утилізовано, оброблено (перероблено) відходів прикордонного регіону, наявність відходів у прикордонному регіоні, спалено відходів прикордонного регіону;	
Інноваційний	кількість виїздів наукових працівників за межі країни з метою стажування, навчання, підвищення кваліфікації, кількість виїздів наукових працівників у % за межі країни з метою викладацької роботи, кількість виїздів наукових працівників за межі країни з метою проведення наукових досліджень, кількість грантів отриманих на наукову роботу від міжнародних фондів, частка науковців, які користувалися міжнародними грантами, кількість підприємств, що реалізували інноваційну продукцію за межі України, частка фінансування наукових та науково-технічних робіт за рахунок коштів іноземних держав (фінансування наукових та науково-технічних робіт), обсяг реалізованої інноваційної продукції за межі України, кількість придбаних нових технологій за межами України, кількість переданих нових технологій за межами України, обсяг реалізованої інноваційної продукції.	

Джерело: розроблено автором на основі [2], [3],[4]

Зауважимо, що у поточному часі не ведеться облік підприємств (установ, організацій), які беруть участь у реалізації проектів та програм транскордонного співробітництва. Тому дане питання вимагає додаткового врегулювання. Ми вважаємо, що у зв'язку з цим необхідно внести доповнення до існуючих обов'язкових бухгалтерських, статистичних та інших форм звітності підприємств у вигляді показника результатів транскордонної співпраці – транскордонного ефекту[2, с.407].

Завдання оцінки транскордонного ефекту – розробити узагальнюючий або інтегральний показник, який містив би найбільш вагомні сторони результатів транскордонного співробітництва. Таким перспективним підходом може бути використання індексної методики оцінки.

Четвертий та п'ятий етапи є заключними для оцінки транскордонного ефекту. У дані етапи включаємо вплив та поширення транскордонного ефекту у прикордонні регіони, що передбачає визначення проблем, можливостей та перспектив розвитку транскордонного ефекту на основі проведеної оцінки.

Висновки. Запропонована методика оцінки транскордонного ефекту включає показники узгоджені з показниками державної статистики, що полегшує здійснення розрахунку та проведення дослідження. Необхідно підкреслити, що результати комплексної оцінки транскордонного ефекту можуть бути використані у ході розробки стратегії розвитку співробітництва прикордонних регіонів України. Ідентифіковані у процесі дослідження проблеми або перешкоди транскордонної діяльності можуть стати підставою для прийняття необхідних урядових рішень. Проте, звертаємо увагу, що у поточному часі досі в Україні :

- по-перше не створені необхідні правові та інституціональні умови формування інформаційного забезпечення транскордонної діяльності;

- по-друге, не встановлені порядок та процедури здійснення оцінки результатів ТКС, а саме транскордонного ефекту[2, с.409].

Тому у нашій методиці, ми не розглядаємо транскордонний ефект як кількісну характеристику, тобто абсолютний показник різниці попереднього і наступних показників, а пропонуємо розглядати як якісний показник, те від чого залежить наявність ефективності у транскордонному співробітництві. У будь-якому разі сказане не зменшує своєчасність та актуальність розробки методики оцінки транскордонного ефекту, оскільки вже зараз стоїть необхідність оцінити досвід результатів співпраці за участю прикордонних регіонів нашої держави та визначити їх поширення та вплив на соціально-економічний розвиток регіонів.

Список використаних джерел:

1. Герасимчук З.В., Корольчук Л.В. Транскордонне співробітництво регіонів : методика оцінки та шляхи активізації: Монографія./ Герасимчук З.В., Корольчук Л.В. -Луцьк: Надстир'я, 2009. – 184 с.
2. Терещенко Т. В. Методичні підходи до оцінки результатів транскордонного співробітництва прикордонних регіонів України / Т. В. Терещенко // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2006. - № 6. - С. 406 – 409.
3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Божидарнік Т.В. //Вплив транскордонного ефекту на розвиток прикордонних територій в умовах глобалізації/ Божидарнік Т.В., Левчук В.Ю. // Відділ зовнішньоекономічних досліджень ІСЕМВ НАН України. Наукова конференція, 24 жовтня 2013 року.-К.: ІСЕМВ НАН України, 2013.-88 с.

Рецензент д.е.н., професор Божидарнік Т.В.